

Вісник

2022

№ 9
(84)

вересень

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

тема:

**5-6 вересня
2022 року
відбулося
засідання РАУ**

с. 3

**РАУ надала
спеціальний
доступ до ЄРАУ
для захисту
прав адвокатів**

с. 8

**Дайджест
діяльності
комітетів
та секцій НААУ
за серпень-
вересень
2022 року**

с. 9

**Історія
адвокатури:
Лев
Бачинський:
адвокат,
політик,
державник**

с. 59

ЛЕВ БАЧИНСЬКИЙ:

АДВОКАТ, ПОЛІТИК, ДЕРЖАВНИК (ДО 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Степан Кобута, учасник Проєкту «Історія адвокатури України»
Центру досліджень адвокатури і права НААУ, к. іст. н.

14 липня 2022 року на Прикарпатті в умовах воєнного стану відбувся науковий круглий стіл на відзначення 150-річного ювілею Лева Бачинського (1872 — 1930) — визначного українського адвоката, чільного громадсько-політичного діяча, одного з керівників Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР).

Лев Бачинський народився 14 липня 1872 р. у с. Се-рафинці Городенківського повіту Австро-Угорської імперії у родині сільського учителя. Початкову освіту здобув у місцевій школі, після чого упродовж 1883–1891 рр. навчався у Коломийській державній гімназії. Навчання в Коломиї, тогочасному українському культурному і громадсько-політичному центрі Покуття (південно-східних земель Східної Галичини), сприяло формуванню його життєвих і світоглядних позицій, кристалізації політичних поглядів.

Під час навчання Лев Бачинський потоваришував із гімназистами Василем Стефаником і Лесем Мартовичем, які згодом стали відомими українськими літераторами. Разом вони організували таємний гурток, де читали твори українських письменників, формували власну бібліотеку, поширювали літературу серед селян навколишніх сіл. Це була перша практика їхньої громадської праці, під час якої набувалися вміння спілкуватися з людьми різного соціального походження, пізнавався тогочасний соціально-економічний і політичний стан українського населення. Значний вплив на світоглядні орієнтири Л. Бачинського мали гімназійний учитель Р. Ярославич, адвокат С. Данилович, громадський діяч І. Герасимович. Саме вони, а також твори провідників Української радикальної партії І. Франка та М. Павлика визначили політичні симпатії трьох гімназійних друзів, спонукали їх долучитися до тривалої участі в діяльності Радикальної партії.

Після закінчення гімназії у 1891 р. Л. Бачинський продовжив навчання на юридичному факультеті Чернівецького університету. Серед чинників вибору фаху

була зростаюча серед української галицької молоді популярність юридичної освіти й перспективи фахової самореалізації, а також загострене почуття справедливості і твердість характеру юнака, про що неодноразово відзначали його гімназійні товариші.

Вибір місця навчання — Чернівецький університет, диктувався скромним матеріальним становищем

сім'ї студента, близькістю розташування від родинного села, з якого він отримував підтримку. Під час навчання Л. Бачинський увійшов до місцевого українського товариства «Союз», належав до «радикального кружка» і «старався розбудити життя»¹. Університетські студії вимагали чимало коштів, яких у родини не вистачало. Він влаштувався працювати канцеляристом до українського адвоката Теофіла Окуневського у місті Городенка, самотужки засвоював навчальний матеріал, періодично складаючи семестрові іспити.

Праця Л. Бачинського в адвокатській канцелярії Т. Окуневського поєднувалася з активною громадською діяльністю, через яку молодий правник потрапив під нагляд поліції. У 1895 році за виступ під час виборчого зібрання в с. Щитівці був заарештований та ув'язнений на 14 діб. Пізніше суд ще двічі арештовував Л. Бачинського за агітацію в селах Серафінці і Михальче². Подібні арешти фактично закривали молодим українцям можливість після отримання диплома правника зробити кар'єру державного службовця, займати місце судді чи нотаріуса. Тож для Л. Бачинського залишався єдиний шлях для реалізації правничого фаху — адвокатура.

Під тиском повітової адміністрації Лев Бачинський був змушений покинути Городенку. Перебрався у місто Снятин, працював у канцелярії місцевого адвоката, продовжив громадську роботу. У травні 1900 р. взяв участь у заснуванні його колегою, адвокатським кандидатом Кирилом Трильовським першого осередку українського пожежно-спортивного товариства «Січ» в с. Завалля Снятинського повіту, тоді ж агітував за кандидатуру К. Трильовського під час парламентських виборів.

Політична діяльність уповільнила терміни отримання майбутнім адвокатом університетського диплома. Стандартні чотири навчальні роки розтягнулися на довший час. Для забезпечення успішного отримання адвокатського статусу після закінчення університетського навчання потрібно було ще здобути докторський ступінь, пройти однорічну безоплатну судову і шестирічну адвокатську практики, здати три

адвокатські іспити (ригорози), зібрати кошти для відкриття власної канцелярії. Тож більшість українських правників починали самостійну адвокатську діяльність після досягнення ними тридцятилітнього віку. Не був винятком і Л. Бачинський, котрий теоретичні основи права засвоював разом із практичними навичками роботи у адвокатських канцеляріях досвідченіших колег.

У 1901 р. Л. Бачинський переїхав до міста Калуш, де влаштувався помічником адвоката Андрія Коса — на той час відомого українського правника і громадського діяча, депутата нижньої палати австрійського парламенту³. А. Кос належав до категорії українських громадських активістів-організаторів повітів і більшість його офіційних помічників теж залучалися до цієї роботи. Займався просвітництвом місцевого населення і Л. Бачинський, поборюючи на Калушині сильні впливи москвофілів. Складність цієї діяльності він відзначав у своїй автобіографії: «У Тужилові, кацапськім селі, мало що не побили мене підбурені кацапами селяне»⁴.

У квітні 1902 р. Л. Бачинський здобув докторський ступінь з права у Чернівецькому університеті⁵ і це дало йому змогу розпочати офіційну адвокатську практику. Задля її продовження у 1903 р. перебрався до міста Стрий, стажувався у відомого адвоката Євгена Олесницького. У Стрию виникли проблеми з проходженням обов'язкової судової практики — чиновники окружного суду не хотіли давати дозвіл через громадянську активність претендента. Л. Бачинський звернувся до міністерства юстиції у Відні та домогся можливості пройти судове стажування⁶. Наполегливість правника у відстоюванні права на професійну самореалізацію примусила австрійських чиновників відступити.

Працюючи адвокатським помічником, Л. Бачинський продовжив громадсько-політичну роботу на Стрийщині, а з колегами по адвокатському ремеслу М. Лагодинським, І. Макухом, К. Трильовським розбудовував партійні осередки радикальної партії на Станиславівщині. У 1908 р. його обрали головою

¹ Центральний державний історичний архів України м. Львів (далі — ЦДІАУ м. Львів). ф. 309, оп. 1, спр. 2177, арк. 1.

² Там само, арк. 2.

³ Левицький К. Українські політики Галичини. Тернопіль, 1996. С. 72-73.

⁴ ЦДІАУ м. Львів, ф. 309, оп. 1, спр. 2177, арк. 3.

⁵ Дрібні вісті. Діло. 1902. Ч. 77. 17 квітня.

⁶ ЦДІАУ м. Львів, ф. 309, оп. 1, спр. 2177, арк. 3.

партії, через два роки він став заступником голови М. Лагодинського⁷.

Зростання авторитету Л. Бачинського у радикальному середовищі обумовило висунення його кандидатури на посольський (депутатський) мандат до австрійського парламенту на виборах 1907 року⁸. Підтримка однопартійців, особливо І. Макуха, власна енергійна агітаційна кампанія претендента (кілька десятків виборчих зборів, на які збиралися тисячі українських селян), стали запорукою виборчого успіху. Важливим фактором привернення симпатій виборця під час багатолюдних зібрань було уміння діяча ясно та дохідливо доносити головні ідеї своєї виборчої програми.

Як депутат Л. Бачинський проявив себе оборонцем національних прав українців, з твердою позицією та власною думкою щодо питань, які стосувалися умов життя співвітчизників. На відміну від досвідчених і більш поміркованих у своїх діях і словах колег-депутатів із Українського клубу він відверто висловився перед австрійським прем'єром М. Беком з приводу владних зловживань галицького намісника А. Потоцького, на що останній змушений був мовчки слухати сміливі слова посла⁹.

Через депутатську діяльність затягнулося завершення адвокатського стажування, та все ж у 1910 р. Л. Бачинський склав адвокатську присягу і отримав право відкрити власну канцелярію. Місцем своєї професійної діяльності обрав Станиславів (сучасний Івано-Франківськ), на той час адміністративний центр Станиславівського повіту, де знаходився окружний суд. У місті на той момент працювали три українські адвокати — брати В. Мандичевський та І. Мандичевський, і Й. Партицький, з якими у Л. Бачинського склалися ділові та приятельські стосунки. Під канцелярію адвокат орендував спочатку приватний будинок, а з 1917 р. — кілька кімнат у новозбудованому Українському Народному домі по вул. Голуховського 20, (нині вул. Чорновола, 22). Там же винаймав і приміщення для проживання родини.

Канцелярія Л. Бачинського спеціалізувалася на захисті клієнтів у кримінальних справах. Часто адвокат виступав перед лавою присяжних і його слова та аргументи неодноразово схиляли їхню думку на користь підзахисного. За визнанням сучасника, Л. Бачинський був «знаменитий оборонець в карних справах, головню перед судом присяглих, коли його промови стягали маси публіки»¹⁰. Як адвокат брав участь у так званих політичних процесах, в обороні українців, котрих австрійська (згодом, польська) влада звинувачувала у політичних злочинах (діях, спрямованих на підірив державного ладу і законів), навіть якщо це була громадська діяльність в українських товариствах чи критика на адресу політики владних посадовців. При цьому, за усталеною в середовищі українських правозахисників традицією, робив це на безоплатній основі¹¹.

Характерний опис професійних прийомів правозахисника залишив його помічник, пізніше станиславівський адвокат, А. Перегінець. Він виразно описав художність і психологічність ораторського хисту Л. Бачинського на карних процесах у судах: «Був це з Божої ласки народний трибун, вийнятковий промовець з досвідом около 15-годинної обструкційної промови (насправді промова тривала 13 год. 08 хв. — авт.) у віденському парламенті (1913 р.) та залишками зруйнованих голосових струн у висліді. Хоч слухача не мило, а то й прикро вражали в перших хвилинах звуки таких надірваних голосових струн, та це не тривало довго. По кількох хвилинах цієї надірваності слухач не відчував. Вийняткова образова асоціація думок брала в полон аудиторію, а чим далі, то тонка психологічна, малюнка спіраля вела послідовно до вершка чуттєвого напруження. Коли ж кульмінаційний пункт був вже наявно досягнутий, тоді добрий дотеп, приказка, порівняння відповідно до потреби з місця «розв'язували» згущену психічну атмосферу, а слухачі були вже раді з такого відпруження і в полоні думок промовця, лава присяглих думала і відчувала так,

⁷ Головний Заряд Української Радикальної Партії. *Громадський голос*. 1910. 23 грудня. Ч. 51. С. 2; Уступлене дотеперішнього голови. *Громадський голос*. 1910. 23 грудня. Ч. 51. С. 2.

⁸ Przed wyborami do parlamentu. Kurjer Stanisławowski. 1907. 31 marca.

⁹ Левицький К. Українські політики Галичини... С. 87.

¹⁰ Фединський Ю. Д-р Юлій Олесницький серед українських правників Станиславова. Альманах Станиславівської землі: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. Т. 1. С. 624.

¹¹ ЦДІАУ м. Львів, ф. 309, оп. 1, спр. 2177, арк. 6.

як оборонець»¹². Вказував А. Перегінець і на оригінальність підходу до теми: «Вихідною точкою його міркувань і малюнкової спіралі була звичайно якась незаметна дрібниця, момент, аспект — звідсіля розвивалися всі його висновки і ствердження, як хвилі довкола точки, де камінь зрушив спокійну воду, при чому учасники попередніх підходів, мотивацій, оцінок в ефекті знаходили себе наче поза скобками даної справи і її проблематики. Була це майстерна тактика у підході і виконанню, вирахована й ефективна саме в даний момент, хоч інколи або не завжди по суті правильна»¹³.

Колеги високо оцінювали професійний рівень та етику адвоката Л. Бачинського. За відгуком відомого львівського правника М. Волошина, він «як зразковий репрезентант української палестри (адвокатури — авт.) в кожній своїй адвокатській чинитьбі звертав свою увагу на високий ступінь адвокатського звання, зберігаючи завсіди гідність і обов'язки стану. Тож не дивно, що клієнтеля усіх шарів суспільства, та перш усього селянство горнулося до його канцелярії, і надходило там все у кожному питанні щире, охотне і розумне відповідь, пораду і поміч»¹⁴.

Професійну діяльність Л. Бачинський продовжував поєднувати із громадсько-політичною і, як наслідок, під час наступних виборів у 1911 році його вдруге обрали депутатом парламенту. Серед помітних вчинків його другого терміну — згаданий вище виступ з парламентської трибуни у червні 1912 р. Він став складовою частиною обструкції українськими депутатами роботи австрійського парламенту з вимогою вирішення імперським урядом питання про відкриття в Галичині українського університету та запровадження загального виборчого права до Галицького сейму. Тиск на владу українські депутати влаштували шляхом виголошення тривалих промов у парламентських комісіях, чим зривали ухвалення планових рішень. У бюджетній комісії до обструкції долучилися посли

М. Василько, К. Левицький, Т. Окуневський, котрі виступали, змінюючи один одного. Натомість, до військової комісії, де обговорювалося питання затвердження військового бюджету, входив тільки Л. Бачинський. Його виступ тривав з вечора 13 червня, упродовж ночі і ранку 14 червня, і був одним із найдовших в історії австрійського парламентаризму¹⁵. Сам він так оцінив свій вчинок: «Багато здоров'ля коштувала мені промова в військовій комісії під час дебатів над новим військовим законом, коли я говорив через цілу ніч (13 годин і 8 хвиль) без перерви. Ця промова примусила правительство видати письмо з приреченням заснування укр. (українського — авт.) університету»¹⁶.

Під час Першої світової війни Л. Бачинський як керівник УРП входив до складу представницьких політичних органів українців — Головної української ради, Загальної української ради, був у числі заступників їх голів. Окрім політичних функцій, він також займався питаннями захисту прав українських цивільних біженців на території Австрії, надавав правову допомогу невинно ув'язненим в австрійських таборах співвітчизникам¹⁷. У 1915 р., після вигнання російських військ із Станиславова, він повернувся додому, очолив повітовий комітет і як представник Загальної української ради займався наданням допомоги постраждалим під час війни мешканцям Станиславщини.

Політик Л. Бачинський посів вагоме місце у державотворчих процесах ЗУНР. Він був учасником творення у Львові 18 — 19 жовтня 1918 р. Української Національної Ради (УНРади), підтримав проголошення нею 19 жовтня 1918 р. на західноукраїнських землях Української держави, увійшов до складу віденської делегації УНРади, очолюваної Є. Петрушевичем, котрій доручалося домогтися від австрійського уряду визнання цієї держави¹⁸.

Після Листопадового зриву 1918 р. кандидатуру Л. Бачинського затвердили на посаду державного

¹² Перегінець А. Станиславські суди і судді та адвокати-українці. Альманах Станиславської землі: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. Т. 1. С. 621.

¹³ Там само.

¹⁴ Волошин М. Тим, що відійшли від нас у боротьбі за право. Ювілейний альманах Союзу Українських Адвокатів. Львів: Видавництво САУ, 1934. С. 87.

¹⁵ Українська обструкція в парламенті. Обструкційна бесіда тов. Бачинського. Громадський голос. 1912. Ч. 22. 19 червня.

¹⁶ ЦДІАУ м. Львів, ф. 309, оп. 1, спр. 2177, арк. 5.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Уряди. Постаті / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; гол. ред. Ярослав Ісаєвич; упоряд.: М. Литвин, І. Патер, І. Соляр. Львів, 2009. С. 4; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Документи і матеріали у 5 т. Т. 1. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. С. 197.

повітового комісара Станиславівського повіту, на якій перебував упродовж двох місяців. Як член УНРади, на початку січня він був обраний до складу її колегіального органу управління — Виділу УНРади, став віце-президентом УНРади, тобто заступником Є. Петрушевича.

Саме Л. Бачинському належить авторство ухвалення західноукраїнським парламентом Закону про Злуку ЗУНР і УНР, він очолив делегацію ЗУНР під час ухвалення соборницького Акту злуки ЗУНР і УНР 22 січня 1919 р. у Києві. Як голова земельної комісії УНРади він відстоював основні принципи ухваленого 14 квітня 1919 р. земельного закону ЗУНР. На з'їзді УРП у березні 1919 р. його вчергове обрали головою партії. Після поразки ЗУНР і окупації українських галицьких земель польськими військами Л. Бачинський був ув'язнений та кілька місяців утримувався у польському концтаборі.

Повернувшись до Станиславова, адвокат Л. Бачинський продовжив свою професійну діяльність. У 1920 — 1921 рр. взяв участь в організації правового захисту учасників Гуцульського повстання у Косівському повіті, разом з іншими українськими адвокатами надаючи допомогу ув'язненим гуцулам. Результатом діяльності правозахисників стало звільнення більшості арештованих та винесення невеликих карних вироків її організаторам¹⁹. Канцелярія Л. Бачинського була також місцем проходження практики здобувачів адвокатського стану, котрі воювали за українську справу у складі Української Галицької Армії.

Усвідомлюючи важливість професійної солідарності українських адвокатів, Л. Бачинський активно долучився до створення фахової організації українських правників — Союзу українських адвокатів (СУА). Він брав участь в установчих зборах цієї організації у травні 1923 р. у Львові, був обраний до складу керівного комітету — виділу СУА. Відзначаючи роль Л. Бачинського в роботі товариства, М. Волошин писав: «...сильними і влучними аргументами доказував маловірам потребу та konieczність піддержати і розбудувати отсю організацію. І хоч у віддалі від Львова,

не обмежувався до звичайного членства, але чинно і видатно жертвував свою працю у Виділі СУА на становищі віце-президента Союзу Українських Адвокатів ... сповняючи всі обов'язки з тим получені з великою дозою власної ініціативи»²⁰. Після утворення місцевих представництв союзу Л. Бачинський упродовж 1926 — 1930 рр. очолював Станиславівську делегацію СУА, яка, за оцінкою керівництва союзу, «стояла на першому місці всіх Делегатур під організаційним оглядом»²¹.

Продовжував Л. Бачинський і свою громадсько-політичну діяльність, був у числі керівників місцевих громадських товариств і організацій, відновив діяльність УРП, у 1926 р. очолив об'єднану із волинськими соціалістами-революціонерами Українську соціалістично-радикальну партію.

У 1928 р. Л. Бачинський, незважаючи на численні виборчі порушення польської адміністрації, був обраний послом до польського сейму, очолив парламентський клуб депутатів від партії. Під час відкриття роботи сейму у березні 1928 р. він разом із своїми послами-однопартійцями зустрів очільника польської держави Ю. Пілсудського вигуками: «Геть з виборчими настановами і шахрайствами», «Випустити політичних в'язнів». Такий демарш українця спричинив застосування поліцією сили проти нього. Л. Бачинський та його заступник С. Жук були заарештовані, а сама подія потрапила на шпальти не тільки українських, але й багатьох європейських газет²². Адвокат вів тривалу судову боротьбу з місцевою польською владою як правник, викриваючи виборчі шахрайства²³, але у польській державі виграти судовий процес проти влади було практично неможливо.

Напружена праця діяча підірвала його здоров'я і після тривалої хвороби Лев Бачинський помер 11 квітня 1930 року, перебуваючи на лікуванні у санаторії м. Грімменштайн в Австрії. Похорони Л. Бачинського перетворилися на масштабну траурну маніфестацію, на яку зібралися представники з усієї Галичини. Один із учасників події зазначив: «Величаві похорони з участю непроглядних тисяч мас українського селянства з найдалших сторін

¹⁹ Гуцули у Визвольній боротьбі: Спогади січового стрільця Михайла Горбового. Вінниця, Київ, 2009. URL: <http://nemaloknig.info/read-101417/?page=60#booktxt>

²⁰ Волошин М. Тим, що відійшли від нас у боротьбі за право... С. 98.

²¹ Ювілейний альманах Союзу Українських Адвокатів. Львів: Видавництво САУ, 1934. С. 58.

²² Державний архів Івано-Франківської області. ф. 2, оп. 1, спр. 579, арк. 15-16, 21.

²³ Там само, ф. 230, оп. 2, спр. 1467, 25 арк.

Покуття і Гуцульщини, численних делегацій, а між ними Президії Союзу Українських Адвокатів і Львівської Палати Адвокатів, що поступали за домовиною, везеною сивими, круторогими волами, — та сердечні слова прощання над могилою Покійного — були могутнім доказом вартости Того, котрого адвокатура і цілий народ наш втратив»²⁴. Відгукуючись на смерть товариша, адвокат Л. Ганкевич у часописі українських правників «Життя і право» писав: «Далеко ще від мети, на шляху боротьби впав один з лицарів права, громадянин-адвокат, оборонець широких селянських верств ... Лев Бачинський — це не тільки оборонець покривдженої одиниці, але це сильний і не-

устрашимий оборонець прав українських суспільних верств, оборонець прав української нації»²⁵.

Л. Бачинський належав до кола тих західноукраїнських діячів, котрі на початку XX століття вийшли за рамки професійної чи громадсько-політичної роботи, перетворилися на лідерів пригнобленої і покривдженої нації. Обраний в юнацькі роки правничий фах дав можливість реалізувати себе у житті, спонукав до справи служіння власному народу. Адвокат Л. Бачинський залишив помітний слід в українській історії, історії вітчизняної адвокатури, своїм прикладом демонструючи сучасникам потребу долучатися до боротьби за національну справу.

²⁴ Волошин М. Тим, що відійшли від нас у боротьбі за право... С. 98.

²⁵ Ганкевич Л. Д-р Лев Бачинський. Життя і право. 1930. Ч. 2. С. 25